

УДК [378:398] (477+73)

Ірина Волошина

ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФОЛЬКЛОРИСТІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ ТА США

Професійна підготовка майбутніх фольклористів як одна зі складових освітньо-професійної системи нашої країни не має залишатись осторонь від процесу трансформації змісту і форм, принципів і підходів до організації навчання, розробки нових методик професійної підготовки майбутніх фольклористів. Більше того, національно-патріотичне виховання, з огляду на останні події в Україні, стало принциповою тенденцією розвитку освіти. Природно, що ця тенденція мусять відобразитись у структурно-змістовому аспекті підготовки широкого спектру фахівців, зокрема майбутніх фольклористів. У зв'язку з відсутністю системних наукових пошуків із професійної підготовки майбутніх фольклористів в Україні актуалізується проблема обґрунтування концептуальних засад професійної підготовки фахівців цієї галузі. У процесі аналізу цієї проблеми ми послуговуємося дослідженнями вітчизняних і зарубіжних науковців, де часто висвітлюються окремі аспекти проблеми, яка досліджується.

Система вищої освіти США завжди була предметом уваги вітчизняних і зарубіжних педагогів. Проблеми порівняльної професійної педагогіки вивчали такі провідні вітчизняні дослідники, як Н. Авшенюк, Н. Бідюк, В. Вульсон, Т. Десятов, І. Зязюн, Ф. Кумбс, З. Малькова, Н. Муқан, О. Локшина, К. Хернер. Питаннями професійної підготовки фольклористів у розрізі університетської освіти займалися М. Вовк, А. Дандес, М. Дмитренко, О. Івановська [1], О. Наумовська [3].

Мета статті – здійснити порівняльний аналіз освітніх програм майбутніх фольклористів в університетах України та США.

Порівняльно-педагогічний аналіз професійної підготовки майбутніх фольклористів в університетах США й України здійснено на *організаційно-педагогічному* (тривалість навчання, вступні вимоги), *структурно-змістовому* (наповнення змісту навчання, вибір предметів і спеціалізації навчання) та *концептуальному* рівнях (філософсько-педагогічні парадигми, підходи, концепції, теорії, мета і стратегії навчання). У нашій статті предметом аналізу та порівняння є навчальні

плани майбутніх фольклористів за освітньо-кваліфікаційним рівнем (ОКР) бакалавра та магістра.

Практичний досвід США показує, що сфери застосування знань із фольклористики є надзвичайно різноманітним, про що свідчить хоча би перелік професій, де можуть працювати випускники-фольклористи. Водночас багато людей, які працюють у галузі культури, медіа, музейної справи, у літературно-мовознавчому напрямі, самі того не підозрюючи, щодня зустрічаються з усталеними фольклорними шаблонами. Таким чином, команда фольклористів охоплює викладачів, бібліотекарів, етномузикологів і керівників фольклорних ансамблів, працівників музеїв, архівів, історичних асоціацій, мистецьких агенцій, видавництв, державних закладів культури та інших, не беручи до уваги власне дослідників фольклору [8].

На сайті Американського фольклорного товариства [5] подано понад 30 університетів, де відбувається професійна підготовка майбутніх фольклористів за різноманітними освітньо-кваліфікаційними рівнями. Так, налічуємо 17 вищих навчальних закладів США, де здійснюється підготовка за ОКР бакалавра (B.A.), включно з тими, де фольклористика є основною або додатковою спеціалізацією (major, minor, concentration in folklore); 19 ВНЗ пропонують підготовку майбутніх фольклористів різних типів за ОКР магістра (M.A./M.S.); 13 університетів дають змогу отримати ступінь доктора філософії (PhD) у галузі фольклору.

Проаналізувавши навчальні плани 21 університету США, де здійснюється професійна підготовка майбутніх фольклористів, ми виділили два, на основі яких здійснимо короткий порівняльний аналіз у розрізі професійної підготовки майбутніх фольклористів.

Університет Північної Кароліни у Чепел Хіл – один із провідних навчальних закладів США, відомий своїми фольклористичними дослідженнями і видатними випускниками. Оскільки підготовка майбутніх фахівців із фольклористики здійснюється на кафедрі Американських студій, то формулювання академічних кваліфікацій має формулювання «бакалавр мистецтв у галузі американських студій, де фольклор – основна спеціалізація» (B.A. in American studies with major in Folklore) та «бакалавр мистецтв у галузі американських студій, де фольклор – додаткова спеціалізація» (B.A. in American studies with minor in Folklore) [7]. Розглянемо обидві опції.

У першому випадку впродовж трирічного періоду навчання студент вивчає дев'ять дисциплін, кожна з яких належить до певної кате-

горії (вступна, методологічна, літературознавча, народознавча, категорія експресивних мистецтв і масової культури, категорія регіональних, транснаціональних досліджень і публічної сфери, категорія етнокультурних досліджень), а також щонайменше дві дисципліни з галузі американських студій. При цьому кожна категорія містить дисципліни різних спрямувань (азійські студії, американські студії, антропология, англійська мова, афроамериканські студії, гендерні студії, географія, єврейські студії, іспанські студії, історія, комунікація, музика, освіта, політологія, психологія, релігієзнавство, слов'янські студії, соціологія, теорія мистецтв, фольклористика тощо). У другому випадку студент обирає п'ять дисциплін для вивчення: одну зі вступної категорії, три – з категорії експресивних мистецтв і масової культури категорії та дві – з категорії етнокультурних досліджень.

Оскільки навчальна програма для бакалаврів-фольклористів в Університеті Північної Кароліни у Чепел Хіл є надзвичайно гнучкою (наприклад, у деяких випадках вони мають можливість обрати одну дисципліну із 76 запропонованих), кожен студент має змогу самостійно або разом з освітнім консультантом формувати свою програму навчання відповідно до своїх нахилів, уподобань і перспектив подальшого професійного або наукового розвитку. На рис. 1 подана діаграма, яка демонструє співвідношення основних дисциплін різних циклів для бакалаврів мистецтв у галузі американських студій, де фольклористика – основна спеціалізація.

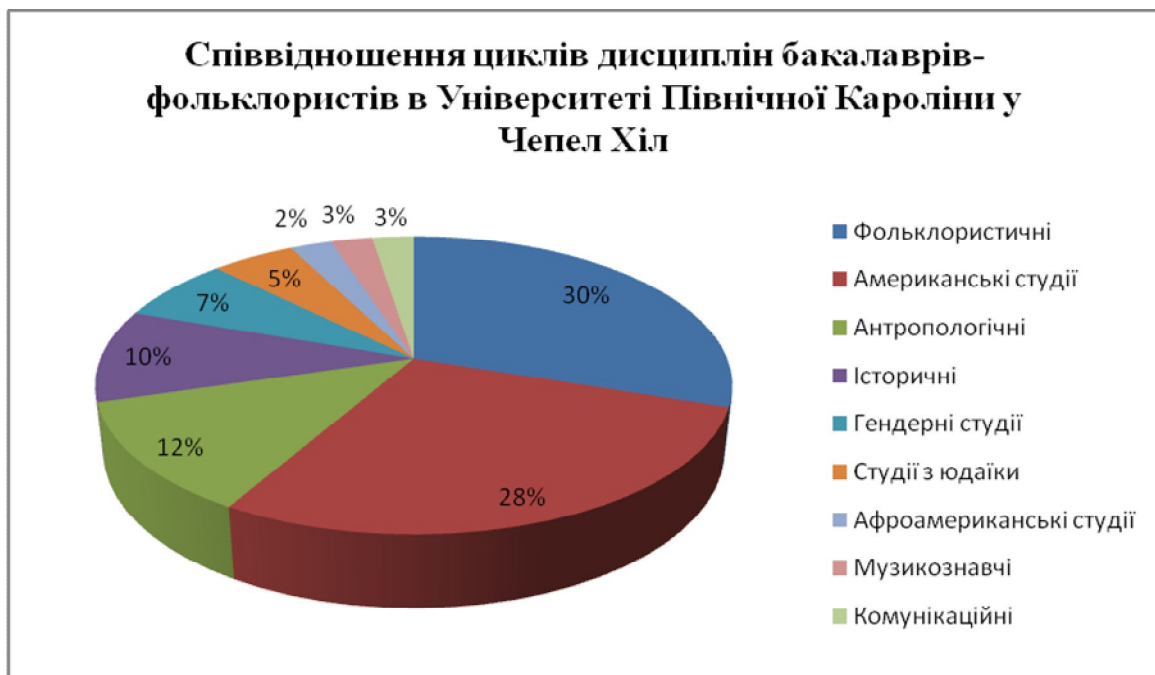

Рис. 1. Співвідношення циклів дисциплін бакалаврів-фольклористів в Університеті Північної Кароліни у Чепел Хіл

Університет Орегону – єдиний у північно-західному регіоні США виш, де здійснюється професійна підготовка майбутніх фольклористів за ОКР «магістр». Розглянемо умови вступу абітурієнтів до магістратури на 2015-2016 навчальний рік [6]. Зазначимо, що університет пропонує два напрями підготовки майбутніх фольклористів: загальна фольклористика (ступені магістра мистецтв і магістра науки – M.A./M.S.) та суспільна фольклористика (ступені магістра мистецтв і магістра науки – M.A./M.S.). Проте вимоги до вступу на обидва напрями не відрізняються. Для вступу на осінній семестр абітурієнти повинні до 15 січня надіслати до університету пакет документів, який включає:

- заповнену онлайн-анкету;
- копії документів про освіту всіх вищих навчальних закладів, де коли-небудь навчався абітурієнт; середній бал документа про освіту на бакалавраті повинен бути, як мінімум, 3,30 (оцінка B+);
- результати іспиту GRE, включно з секціями «вербальне мислення», «аналітичне письмо», «обчислювальне мислення»; мінімальний бал повинен становити 153 за секцію «вербальне мислення», плюс 4 або вище за секції «аналітичне письмо» й «обчислювальне мислення»;
- кандидати, для яких англійська мова не є рідною, повинні надати сертифікат про успішну здачу міжнародного іспиту на знання англійської мови (TOEFL, IELTS, FCE, CAE тощо);
- три офіційні рекомендаційні листи від трьох рецензентів, надісланих самими рецензентами; бажано, щоб це були особи, які знають кандидата декілька років і можуть оцінити його академічні здібності, роботодавці тощо;
- обґрунтування наукових цілей (не більше п'яти сторінок);
- актуальна автобіографія або резюме;
- зразок публікації.

Також кандидат повинен сплатити внесок у розмірі 50 доларів США за розгляд його анкети.

Що ж стосується самого процесу навчання, то, як уже зазначалося раніше, магістранти обирають з-поміж двох напрямів. Вимоги до прямої «Загальний фольклор» з отриманням ступеня магістра мистецтв і магістра науки у галузі фольклору є такими:

- обрати дві дисципліни з переліку обов'язкових дисциплін (9-10 кредитів);
- отримати 28 кредитів із міждисциплінарних основних дисциплін, із яких 12 кредитів мусять бути з дисциплін фольклористичного циклу (із шифром FLR);

– отримати 16 кредитів за вивчення дисциплін зі списку елективних дисциплін;

– захистити кваліфікаційну роботу магістра (9 кредитів).

Вимоги до напрямку «Суспільний фольклор» з отриманням ступеня магістра мистецтв і магістра науки у галузі фольклору включають:

– отримати 26 кредитів зі списку з семи обов'язкових дисциплін;

– отримати 12 кредитів із міждисциплінарних основних дисциплін фольклористичного циклу;

– отримати 10 кредитів за вивчення дисциплін зі списку елективних дисциплін;

– пройти стажування (польове дослідження) й отримати 6 кредитів;

– захистити кваліфікаційну роботу магістра (9 кредитів).

Розглянемо ситуацію із професійною підготовкою майбутніх фольклористів на теренах вітчизняного освітнього простору. Київський національний університет імені Тараса Шевченка – наразі єдиний ВНЗ в Україні, де здійснюється професійна підготовка майбутніх фольклористів за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра. Однак, згідно з Постановою Кабінету Міністрів № 266 від 29 квітня 2015 року «Про затвердження переліку галузей знань та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», спеціальність 02030306 «фольклористика» не увійшла до даного переліку [4]. Отже, у 2016-2017 н. р. набір студентів на перший курс не здійснюватиметься. Проте О. Івановська [1], завідувач кафедри фольклористики КНУ імені Тараса Шевченка, робить усе можливе, аби поновити дану спеціальність у переліку. Існує ймовірність, що спеціальності дадуть нову, синонімічну назву до науки фольклористики, як-от культурна антропологія.

Зарахування здійснюється на базі сертифіката про повну загальну середню освіту і результатів ЗНО з української мови та літератури, іноземної мови й історії України. Також абітурієнти повинні пройти вступний конкурс творчих здібностей (КТЗ), який, у свою чергу, складається з двох етапів. На першому етапі вступник виконує письмово творче завдання: на основі запропонованої відбірною комісією теми, яка транслюється абітурієнтам у вигляді доповіді, слайдів, відеоролика, музичного фрагменту, уривку обрядової дії тощо, вступник відтворює інформацію шляхом написання авторського художнього тексту, збагаченого фольклорними елементами, сценарію традиційного народного свята (члени відбірної комісії оцінюють подані матеріали). Транслювання відбувається впродовж 30 хвилин. Другий етап

конкурсу – це співбесіда з питань фольклору, захист творчих завдань, презентація творчого потенціалу вступника (спів, володіння музичними інструментами, хореографічна підготовка, навички в галузі прикладного мистецтва тощо) [2].

Згідно з навчальним планом від 14.07.2015 р. професійна підготовка бакалаврів здійснюється у галузі знань 0203 гуманітарні науки за напрямом 020303 Філологія за програмою Фольклористика, іноземна мова. Випускники отримують ступінь бакалавра філології та професійну кваліфікацію 3340 – фахівець із фольклористики. Наявні дві спеціалізації: 1) мистецтвознавчий дискурс, 2) прикладна фольклористика. Термін навчання – 3 роки 10 місяців. Бюджет часу включає 129 тижнів теоретичного навчання, 27 тижнів екзаменаційної сесії, 10 тижнів практики (у т. ч. 2 тижні навчальної фольклорної практики, 2 тижні навчальної діалектологічної практики, 2 тижні навчальної джерелознавчої практики та 4 тижні виробничої педагогічної практики) тощо із загальних 199 тижнів. За весь період навчання на бакалавраті студент-фольклорист отримує 240 кредитів ЄКТС.

Що стосується предметної складової, то весь перелік дисциплін поділяється на п'ять циклів:

– цикл соціально-гуманітарної підготовки (4 нормативні дисципліни та 5 із 19 дисциплін вільного вибору студента);

– цикл фундаментальної, математичної та природничо-наукової підготовки (10 нормативних дисциплін і 5 дисциплін самостійного вибору навчального закладу);

– цикл професійної та практичної підготовки (14 нормативних дисциплін, 10 дисциплін самостійного вибору навчального закладу та 13 із 28 дисциплін самостійного вибору студента залежно від спеціалізації – музична або словесна фольклористика);

– факультативні дисципліни – це народна хореографія як альтернатива предмету фізичного виховання;

– практична підготовка включає чотири види практики, про які йшлося раніше.

На діаграмі (рис. 2) показано відсоткове співвідношення циклів дисциплін для бакалаврів-фольклористів у КНУ імені Тараса Шевченка.

Розглянемо навчальний план підготовки майбутніх фольклористів ЛНУ імені Івана Франка, датований 2015 роком, напрям підготовки – магістр, код спеціальності 8.02030306 Фольклористика.

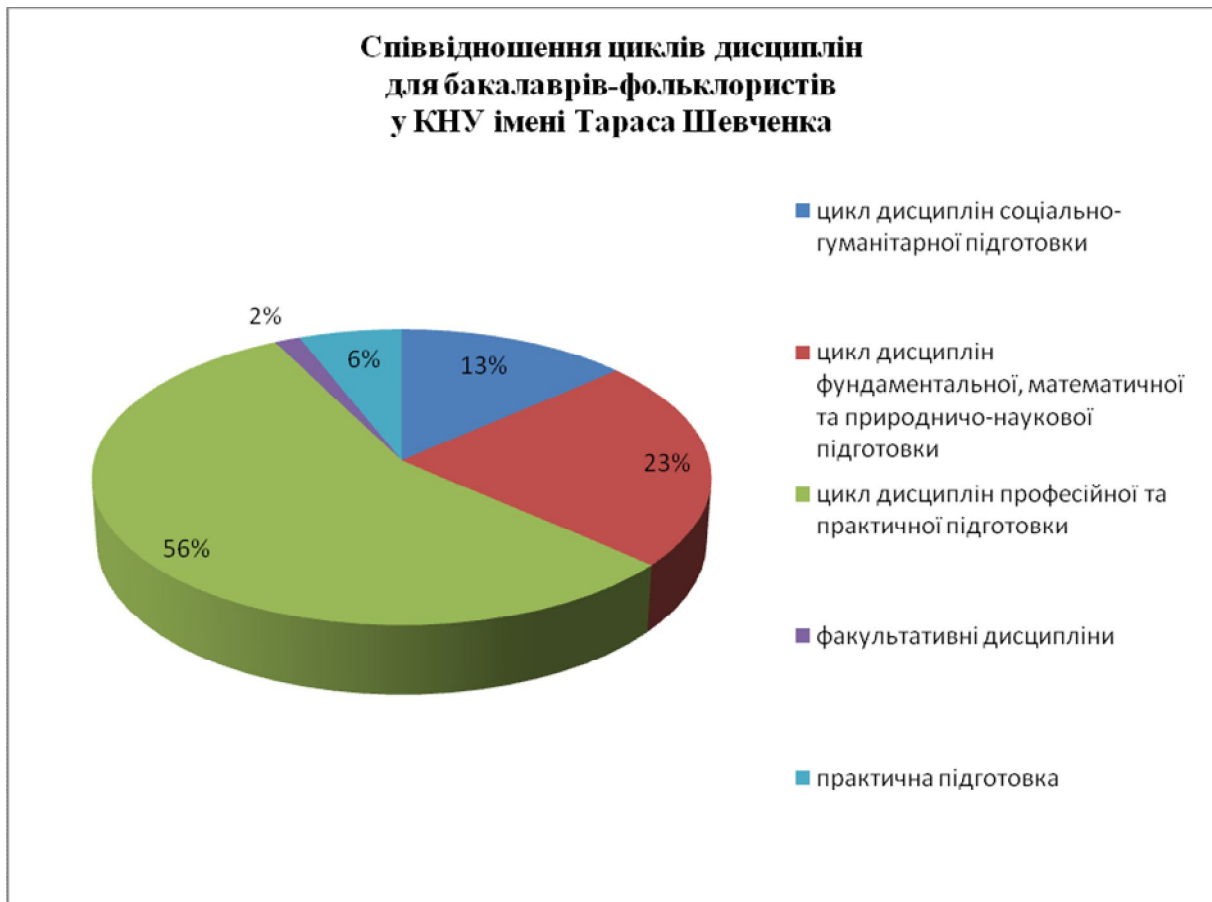

Рис. 2. Співвідношення циклів дисциплін для бакалаврів-фольклористів у КНУ імені Тараса Шевченка

Підготовка здійснюється за двома спеціалізаціями: 1) етномузикологія, 2) народознавство. Зарахування можливе за умови наявності ступеня бакалавра або спеціаліста. Термін навчання – 2 роки або 4 семестри. Випускники отримують кваліфікацію магістра філології, викладача української мови, літератури та фольклору. Бюджет часу за два роки навчання включає такі позиції: 48 тижнів теоретичного навчання, 9 тижнів екзаменаційної сесії, 12 тижнів практики (у т.ч. 2 тижні фольклористичної, 6 тижнів педагогічної (асистентської) та 4 тижні виробничої (переддипломної), 3 тижні державної атестації, 6 тижнів виконання кваліфікаційної роботи. За період навчання на магістратурі студенти повинні пройти 13 обов'язкових нормативних навчальних дисциплін (сучасний літературний процес, загальне мовознавство, філософія мови, історія та теорія фольклору, поетика фольклору, фольклористичне джерелознавство і документування, текстологія фольклору, етномузикознавство сучасності, теорія літератури, методологія фольклористичних студій (академічні школи), методологія фольклористичних студій (сучасність), педагогіка вищої школи, психологія вищої школи), які налічують 80,5 кредитів ЄКТС. Залежно від спеціалізації студенти мають ще три предмети наро-

дознавчого (національна специфіка українського фольклору, етнопсихологія, слов'янський словесний фольклор) або ж етномузикологічного (теорія музичного фольклору, етноінструментознавство, слов'янський музичний фольклор) напряму, які разом налічують 9,5 кредитів ЄКТС. Також магістранти мають можливість обрати 6 дисциплін (із шести блоків) із 14 запропонованих. Кількість кредитів за вибіркові навчальні дисципліни складає 30 кредитів ЄКТС, а разом за час навчання на магістратурі студент-фольклорист отримує 120 кредитів ЄКТС. Загалом магістранти вивчають 22 навчальні дисципліни, проходять три види практики та захищають кваліфікаційну роботу магістра.

Таким чином, вивчивши матеріали досліджень, можна зробити висновки, що навчальні програми підготовки майбутніх фольклористів ВНЗ України та США вирізняються насиченістю циклів дисциплін, фундаментальним підходом до опанування спеціальності. Проте освітнім програмам для студентів-фольклористів США властива висока гнучкість, де кожен студент має можливість адаптувати своє навчання до своїх схильностей, уподобань і планів щодо власного професійного розвитку та подальших наукових досліджень. Також спеціальність «Фольклористика» в Україні вбачається як здебільшого філологічна спеціальність (існує на філологічних факультетах), у той час як у США вона розглядається як окрема галузь знань і, окрім мовно-літературного аспекту, включає в себе антропологічні, американознавчі, мистецтвознавчі, політологічні й інші елементи.

Цікаво зазначити, що найбільша кількість освітніх програм із фольклористики властива ВНЗ тих країн, де рівень патріотизму населення є високим.

Зміст даної розвідки не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Предметом наступних досліджень можуть бути структурно-змістовий і технологічний компоненти професійної підготовки майбутніх фольклористів в університетах України та США.

Посилання:

1. *Івановська, О.* Суспільно-політичні виклики сьогодення та можливі вектори розвитку фольклористики в університетському науково-освітньому сегменті / *О. Івановська* // Восьмі всеукраїнські фольклористичні читання, присвячені професору Лідії Дунаєвській : матеріали науково-практичної конференції. — Київ, 2015. — С. 17-19.
2. Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://philology.knu.ua/node/116>
3. *Наумовська, О.* Фольклор і фольклористика у світовій університетській практиці / *О. Наумовська* // Восьмі всеукраїнські фольклористичні читання, присвячені професору Лідії Дунаєвській : матеріали науково-практичної конференції. — Київ, 2015. — С. 19-21.

4. Про затвердження переліку галузей знань та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів № 266 від 29 квітня 2015 року. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248149695>
5. American Folklore Society. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.afsnet.org/?page=WhereToStudyFolklore>
6. Folklore graduate handbook, 2015-2016. — University of Oregon, 2015. — 27 p.
7. University of North Carolina at Chapel Hill. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://americanstudies.unc.edu/undergraduate-studies-3/>
8. University of Oregon. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://cfs.osu.edu/about/resources/careers>

References (transliterated and translated):

1. *Ivanovska, O.* Suspilno-politychni vyklyky syohodnya ta mozhlyvi vektory rozvytku folklorystyky v universytetskomu naukovy-osvinyomu sehmenti. (Sociopolitical challenges and possible vectors of folklore studies development in university research and education segment). // Nationwide folklore readings dedicated to Professor Lydia Dunaevska : Proceedings of the conference. Kyiv, 2015, P. 17-19 [in Ukrainian].
2. Instytut filolohii Kyivskogo Natsionalnogo Universytetu imeni Tarasa Shavchenka. (Institute of Philology of Kyiv National Taras Shevchenko University). [Electronic resource] – Mode of access: <http://philology.knu.ua/node/116> [in Ukrainian].
3. *Naumovska, O.* Folklor i folklorystyka u svitoviy universytetskyi practytsi. (Folklore and folklore studies in world University practice). // Nationwide folklore readings dedicated to Professor Lydia Dunaevska : Proceedings of the conference. Kyiv, 2015, P. 19-21 [in Ukrainian].
4. Postanova kabinetu ministriv № 266 vid 29 kvitnya 2015 roku Pro zatverdzhennya pereliku haluzey znan ta specialnostey, za yakymy zdiysnyuetsya pidhotovka zdobuvachiv vyshchoi osvity. (The Cabinet of Ministers Decree № 266 from April 29, 2015 «On the list of disciplines and specialties according to which training candidates of higher education is performed») — [Electronic resource] — Mode of access : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248149695> [in Ukrainian].
5. American Folklore Society — [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.afsnet.org/?page=WhereToStudyFolklore>
6. Folklore graduate handbook, 2015-2016. University of Oregon, 2015. 27 p.
7. University of North Carolina at Chapel Hill. — [Electronic resource]. — Mode of access : <http://americanstudies.unc.edu/undergraduate-studies-3/>
8. University of Oregon. — [Electronic resource] — Mode of access : <https://cfs.osu.edu/about/resources/careers>

Стаття надійшла до редакції 01.06.2016

I. Волошина

**Освітні програми професійної підготовки
майбутніх фольклористів в університетах України та США**

Автор статті аналізує актуальність спеціальності «Фольклористика» в сучасному вітчизняному освітньому просторі. Здійснено короткий аналіз навчальних програм за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавр та магістр спеціальності «Фольклористика» у деяких університетах України та США на організаційно-педагогічному (тривалість навчання, вступні вимоги), структурно-змістовому (наповнення змісту навчання, вибір предметів з спеціалізації навчання) та концептуальному рівнях (філософсько-педагогічні парадигми, підходи, концепції, теорії, мета та стратегії навчання). Виділено основні подібні та відмінні риси у професійній підготовці майбутніх фольклористів в українських та американських університетах. Окреслено основні тенденції вдосконалення навчальних планів для професійної підготовки майбутніх фольклористів у вітчизняних університетах із метою імплементації позитивного прогресивного досвіду американських вишів у сучасний освітній простір України.

Ключові слова: освітні програми, професійна підготовка, майбутні фольклористи, фольклористика.

I. Voloshyna

**Educational Training Programs
of Future Folklorists at Universities of Ukraine and the USA**

The author analyzes the relevance of specialty «Folklore Studies» in modern national educational space. A brief analysis of training programs for educational levels of Bachelor and Master students of Folklore in some universities of Ukraine and the USA has been done on the organizational and pedagogical (duration of study, admission requirements), structural and semantic (learning content, choice of subjects and the major) and conceptual levels (philosophical and pedagogical paradigms, approaches, concepts, theories, strategies and objectives of studies). The main similarities and differences in the training of future folklorists in Ukrainian and American universities have been found. The basic trends of improving the curriculum for future folklorists training in domestic universities have been outlined to implement positive progressive experience of American universities in modern educational space of Ukraine.

Key words: educational programs, training, future folklorists, folklore studies.

Рецензент – доктор педагогічних наук,
професор Н. М. Бідюк